

Tragom pomorskog, kulturno-istorijskog naslijeđa Boke Kotorske

Prof. Ignatije Zloković, Kotor

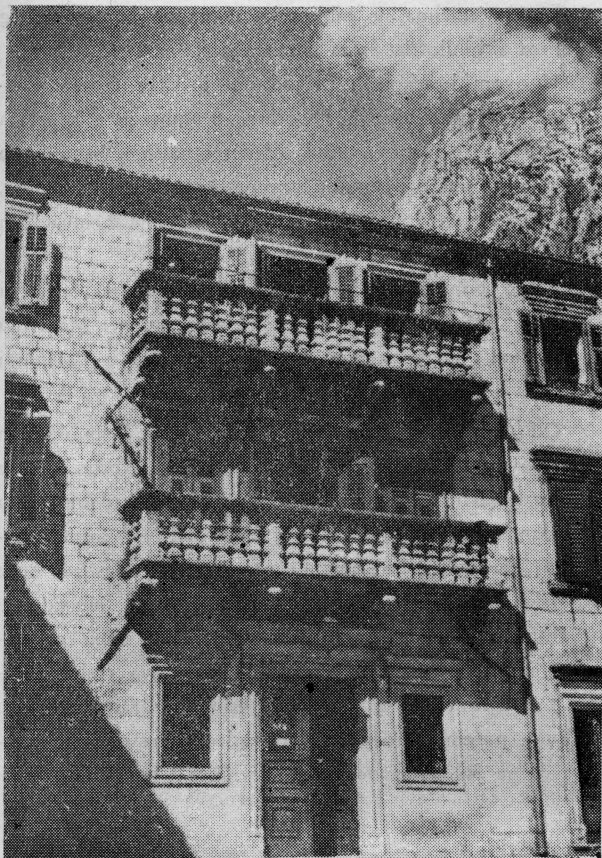
Kulturno istorijski spomenici Boke Kotorske stari su koliko i njeno pomorstvo. Dekadentno stoljeće bokeljskog pomorstva teško se održavalo i na spomenike pomorske prošlosti, i na ostale predmete istorijsko kulturnog naslijeđa. A to naslijeđe možemo reći da je uglavnom iz pomorstva. Pomorstvo je udarilo osnovne oznake kulturi i civilizaciji Boke i unosilo ih kroz vjekove, a da Boka time ne izgubi osnovnu crtu narodnog stvaralaštva.

Prije skoro jednog i po vijeka Napoleonov general Gotje opsjednut u Kotoru od Crnogoraca i Bokelja, uzima dragocjene srebrne predmete iz kotorske katedrale sv. Tripuna i od njih kuje novac da bi mogao njime nabavljati hranu za svoju vojsku, prethodno je njegova vojska pljačkala Boku. Od ovih događaja, pa do svršetka II. svjetskog rata, može se reći, da se raznosilo i uništavalo kulturno istorijsko naslijeđe ovoga kraja. Kasnija austrijska okupacija, propadanje jedrenjaka i sračunati potezi austrijske uprave raselili su naše Primorje, a to je najgore osjetila Boka. Bokeljski palaci sve su se više praznili, a njihovi vlasnici sa svojim obiteljima selili su u Trst, Rusiju, Argentinu i druge krajeve svijeta, bilo da produže život svojim jedrenja-

cima, bilo da pronađu nove pomorske trgovačke poslove. Teško je znati koliko su dragocjenih uspomena tada sobom odnijeli, ali je sigurno da su ti predmeti danas izgubljeni u tuđem svijetu.

Prvi svjetski rat teško je pogodio Boku jer je bila pogranična oblast nezavisne Crne Gore i prema tome smatrana kao ratno područje. Najveći dio stanovnika Kotora, neposredne kotorske okolice, zatim Dobrote i Prčanja, bilo je nasilno evakuisano. Ostavljene kuće bile su plijen austrijske vojske. Njihovi oficiri su sakupljali dragocjene predmete i slali ih svojim u Austriju i Mađarsku. Kada je u posljednjim godinama toga rata narod pritiska nezapamćena glad, onda su takvi predmeti davani za neznatne količine hrane oficirskim menzama.

U godinama između dva rata nebriga nadležnih slabo je što popravila na ovom području. Ali zahvaljujući bratovštini pomoraca »Bokeljska mornarica«, a naročito nekim njenim članovima, mi možemo reći da se današnji Pomorski muzej u Kotoru približava šezdesetoj godini svoga začetka, a prošle godine da je navršio dvadeset godina svoga opstanka. Početkom ovoga vijeka član Bra-

Pomorski muzej u Kotoru

Zavičajni muzej u Perastu

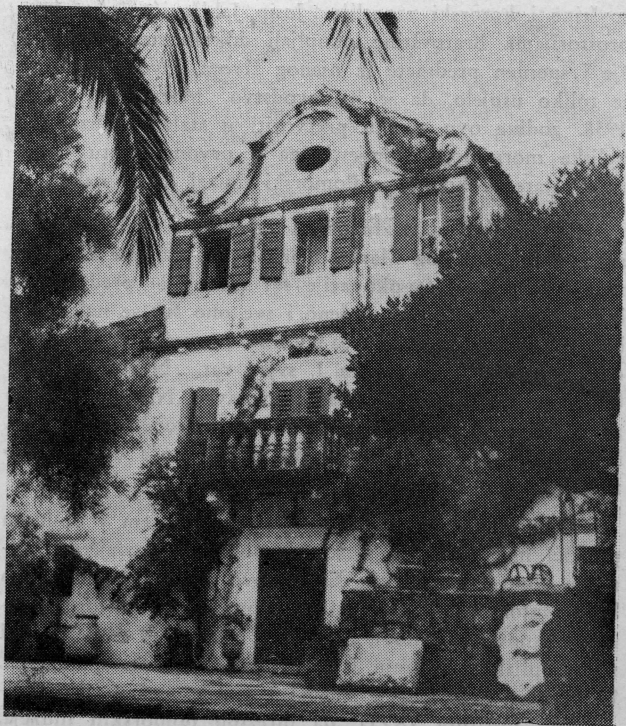
tovštine i kotorski zanatlija Josip Jakičević, počeo je u prostorijama Bratovštine okupljali dokumente, staro oružje i spomen predmete iz njenog života. Ovo sakupljanje je toliko uspelo, da je Rukovodstvo Mornarice moglo 1938. godine ovu zbirku pretvoriti u stalan »Muzej Bokeljske mornarice« i smjestit ga u prvom spratu Grgurine palate, u kojem se Pomorski muzej danas nalazi.

Zahvaljujući snalažljivosti i odvažnosti tadašnjeg kustosa sada pokojnog Marka Kurijala, za vrijeme II. svjet. rata i neprijateljske okupacije svi muzejski predmeti su bili spašeni. Srećom je spašeno i sve ono što se nalazilo u bokeljskim crkvama, ali se sa kućama ponovilo daleko teže od onoga što je rečeno za I. svjet. rat. Napuštene kuće okupator je nemilice pljačkao i uništavao. Nijemci su malo prije svoga ostupanja zapalili čitavo dobrotsko naselje zv. Ljuta, gdje su od tridesetak pomorskih kuća ostala samo garišta.

Odmah poslije Oslobođenja, nastojanjem i obilnom pomoći naše Narodne vlasti, na području prosvjetno kulturne obnove sve se više širilo novo polje rada, muzejsko konzervatorstvo. Obnavljani su i proširivani postojeći muzeji i osnovani su novi, započet je svestran i zamašan rad na okupljanju, čuvanju i održavanju kult.-ist. spomenika. U takvom radu bio je značajan i dalekosežan plan Jadranskog instituta JAZU, da mrežom pomorskih muzeja, u našim glavnim pomorskim centrima, poveže čitavo naše Primorje. Shodno tome planu dotadašnji Muzej Bokeljske mornarice prerastao je 1949. god. u Pomorski muzej (Ministarstva pomorstva FNRJ, kasnije NR Crne Gore). Ova njegova reorganizacija, koja u ovoj godini bilježi svoju desetogodišnjicu, bila je putokaz njegovog daljeg oblikovanja i radnog zamaha, koji se može pratiti kroz njegove godišnje edicije. Samo ćemo naglasiti da njegovih oko 2000 eksponata, koji su se spasili i okupili i pored svih pomenutih nenedaća, mogu biti najbolji dokaz koliko je bilo obilno i bogato kulturno nasljeđe Boke Kotorske, prije početka njene pomorske dekadence.

Reorganizacija Pomorskog muzeja u Kotoru pobudila je u Boki veliki interes. Perast, nekada najvažnije pomorsko naselje, imao je u opštinskoj zgradi malu muzejsku zbirku. Iz ove zbirke izrastao je Zavičajni muzej, koji je prošle godine smješten u palati Bujovića, najljepšoj starinskoj građevini u Boki. Ova zgrada je restaurirana i Muzej postavljen nastojanjem i troškom Zavoda za zaštitu spomenika kulture NR Crne Gore. Peraški muzej, crkva na ostrvu Gospa od Škrpjela, riznica Župske crkve sa palatom Viskovića predstavljaju jedinstven muzejski kompleks na čitavoj našoj obali, o kojemu bi se moglo mnogo reći.

Ono što se u posljednjim godinama, uradilo u Hercegovome može u prvom redu da posluži kao primjer što može da učini Komuna vlastitim žrtvama. Tekovine takvog gledanja i nastojanja su Zavičajni muzej i Arhiv sa naučnom bibliotekom. Pored odjeljenja NOB, Istorijskog i Etnografskog, ovaj muzej ima Pomorsko odjeljenje u kojemu se nalaze slike jedrenjaka hercegnovskih brodovlasnika iz XIX. vijeka, kao i uspomene Srpske zakladne pomorske škole koja je bila osnovana 1858. i radila do 1914. U Arhivu su pohranjeni dokumenti od XVII. do XIX. vijeka, među kojima ima dosta pomorske sadržine. Glavni temelj Biblioteke, koja broji oko 30.000 svezaka

Zavičajni muzej u Hercegovom

na raznim jezicima, je biblioteka poznatog hercegnovskog pomorca i bibliofila Špira Poznanovića.

U ovom kratkom i prigodnom prikazu moramo pomenuti Muzejsku zbirku Miroslava Štumbergera, kapetana bb. u penziji u Baošiću plod četrdesetgodišnjeg sakupljanja i rada ovog našeg poznatog pomorskog stručnjaka i pisca, koja je poodavno privukla pažnju mnogih naših muzejskih radnika.

Pored pomenutih crkava još su čuvene po bogastvu kulturno istorijskih predmeta crkvene riznice: Manastira Savine kod Hercegovoga, Župnih crkava u Prčanju i Dobroti.

Od Oslobođenja do danas može se sa zadovoljstvom konstatovati da rad na ovom polju u Boki Kotorskoj nije bio bezuspješan. Uz to treba znati da je taj rad bio vezan za jedan veoma ograničen broj ljudi. Ali za potpuno sagledati i produbiti bogato kulturno istorijsko nasljeđe Boke Kotorske potreban je duži vremenski period, mnogo više stručnih ljudi i jača finansijska sredstva. Većom povezanošću između postojećih muzejskih ustanova treba osigurati i uputiti njihovu stalnu međusobnu saradnju. Jedinog ovakvim putem se može realno sagledati na ono što pre-
stoji da se još na ovom polju izvrši.